

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

№ дата 201 г.

№ дата 11.09. 2018 г.

Сп. № 113, Бул. Шипченски проход № 52, бл. 17
телефон: 02/ 973 29 93 ; факс: 02/ 870 21 91

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Ангел Димитров
за конкурса за академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.2.
История и археология, научна специалност 05.03.04. История на България (Нова
българска история), за нуждите на Секция „История на българския национален въпрос“
(Български национален въпрос след 1878 г.) с кандидати гл. асистент д-р Слави Славов и
гл. асистент д-р Воин Божинов

Едва ли може да има съмнение, че професионалното израстване на историка, както
на всеки, който работи сериозно за развитие на професионалната си кариера, трябва да
става навреме и по най - адекватния начин. По различни причини при нас това не винаги
се случва, но ако необходимата крачка бъде направена по добър и навременен начин,
стимулът за напредък е безспорен. Обръщам внимание на това обстоятелство, защото
този конкурс поставя доста въпроси и за мен е донякъде нетипичен, поне според
обичайната практика в научната сфера. Както е добре известно, най - често конкурсите се
обявяват за определен човек, след като е дал необходимите научни доказателства, че е
заслужил нов професионален статус. Конкурсите, естествено, са отворени за всеки
подходящ кандидат, но в ограничения професионален кръг рядко се случва състезание на
кандидати със сходни изследователски интереси и – преди всичко – проучващи
недостатъчно разработена и важна за самото научно звено тематика.

Приех да участвам в журито, когато след обсъждане на хабилитационния труд на
Сл. Славов, на когото преди години бях научен ръководител, бе решено обявяването на
съответния конкурс. В последствие разбрах, че в същия конкурс се е кандидатирали и В.
Божинов от същата секция, на която бях дълги години ръководител. Така бе създадена
ситуация да избирам между двама по-млади колеги, които познавам не само като
изследователи, но и като личности; особено трудна задача, заради възможността
становището ми да изглежда пристрастно поради по-тясната връзка с единия от тях.
Затова най-напред ще посоча принципите, които смятам за водещи при оценката на всяка
кандидатура, в конкретния случай като средство за аргументиране на направения избор:
необходими научни качества с безспорни приноси, системност на интереса за овладяване

на определена проблематика, отдаденост и последователна ангажираност в научната дейност.

Двамата кандидати са приблизително на една възраст, с различен път към научната дейност, но и в двата случая с безспорен интерес към историята и към посветеността на изследователска работа. И двамата са професионално активни и амбициозни, с достатъчно на брой трудове и участия в научни проекти и конференции, което прави стремежът им за хабилизация оправдан и навременен. И двамата притежават добра култура на изразяване: Славов предпочита по-сдържания, вътрешнодисциплиниран изказ, докато Божинов е по-емоционален, понякога с публицистичен заряд в изложението. Като членове на секцията „История на българския национален въпрос“, за чиито нужди е обявен този конкурс, между тях обаче има съществена разлика.

Слави Славов е свързан директно с нейната тематика като докторант и в последствие като асистент/научен сътрудник, като интересите му са насочени изцяло към национално-освободителното движение след възстановяването на българската държавност, към дейността на ВМОРО и взаимоотношенията ѝ с официалната българска политика. В този смисъл в неговото професионално развитие можем да видим последователен стремеж и способност да разширява и задълбочава изследователския си интерес към историческа проблематика, която все още не е достатъчно проучена и която е обект на манипулативно интерпретиране в Р. Македония. Затова обявяването на конкурса след обсъждане на монографията му „ВМОРО между фанфарите на Хуриета и грохота на оръдията (1908 – 1912)“ е както признание за постигнатото разширяване и уплътняване на познанието за един от най-драматичните, ключови периоди в национално-освободителното движение, така и за направените научни приноси. (Не смятам за необходимо да изброявам и назовавам в моето становище подробно публикациите и на двамата кандидати. Това те са направили коректно в приложените справки.)

От своя страна Воин Божинов дойде в секция „История на българския национален въпрос“ след защитен в СУ „Св. Климент Охридски“ докторат и с вече изграден интерес към българския политически живот между двете световни войни и конкретно към Андрей Ляпчев. Вътрешнополитическите събития от този български период остават в центъра на научните му интереси и мисля, че тъкмо там са постиженията му като историк. През последните няколко години и особено през последните две-три, интересите му се насочват

вече по-конкретно към македонската проблематика, но някак политически рефлексивно и с неясен темпорален изследователски център. Това се отнася главно до книгата му „Република Македония в съвременната геополитика“, която е представена като негов основен аргумент в този конкурс. Смятам, че тъкмо споменатите книги на двамата кандидати заслужават най-голямо внимание в нашия случай, но преди да се спра на тях ще посоча една особеност в научната продукция на Божинов. Приближавайки се към същинските задачи на секцията, той е по-убедителен когато разполага проучването си в по-добре познатия му междувоенен период и в контекста на българската държавна политика: напр. статията му „Деветнайстомайците, ВМРО и българо-югославското сближение“, също текстовете му за Кирил Дрангов и Иван Михайлов.

До утвърждаването на комунистическата власт в България българският национален въпрос е своеобразен център в държавната политика, въпреки че от тази гледна точка дори тогава тя не е хомогенна и последователна. Идеино и събитийно националният въпрос е вплетен в българския вътрешнополитически живот, но все пак тематично той има своя собствена, при това недостатъчно проучена „територия“, и тъкмо това състояние предопредели съществуването на отделна секция в Института за исторически изследвания. Това обстоятелство дава известно предимство на единия кандидат, но към него бих добавил и един по-скоро технически въпрос, заложен в регламента на конкурса.

Конкурсът е обявен за доцент по Нова българска история, а без да влизам в методологически и терминологичен спор мисля, че Новото време – като епоха на дълбоки икономически, културни и политически промени в Европа и света – изменя характера си след Първата световна война. Ако от днешна гледна точка терминът Най-нова история изглежда нелогичен, защото означава историческо време с неясен край – Втората световна война бе приемана методологически като подходяща граница, то разтягането на Новото време е обяснимо, но също е заредено с проблеми.

От такава гледна точка, единият кандидат (Сл. Славов) изглежда облагодетелстван, но в случая не това е важно. Научно-административните проблеми се решават предварително и неяснотите не са аргумент за решението на научното жури. По-същественото е, че основният труд на другия кандидат (В. Божинов) е разположен в по-голямата си част в историческото време, което наричаме история на съвременността. А това е реален, макар и формален проблем.

Книгата на Божинов „Република Македония в съвременната геополитика“ , С. 2017 е посветена на актуална, интересна и ефектна тема, и – естествено – е твърде амбициозна задача. Формално гледано, двацетината последни години обхванати в този труд принадлежат на миналото, но събитията които ги изпълват остават незавършени, с неизчерпана социална енергия и зависими както от собствената логика на развитие, така – в конкретния случай дори в по-голяма степен – и от влиятелни външни фактори. Затова и резултатите им са колкото подвластни на аналитично прогнозиране, толкова и заредени с предупредителните сигнали за възможни обрати или поне усложнения. Това предопределя интердисциплинарния подход при всяко историческо изследване на съвременността, разполагането му в няколко тематични пояса и обективни усложнения поради липсата на достатъчно солиден документален материал. Документалната недостатъчност, която в случая е подчертана, дори е неизбежна при изследване посветено на Р. Македония.

Казвам всичко това, защото пътят на автора към целта да се представи като аналитик на ключов проблем не само за двустранното общуване между София и Скопие, но и в международните отношения, е отрупан със сериозни препятствия, с които не успява убедително да се справи. Най-напред книгата е озаглавена претенциозно и за съжаление неточно, защото геополитиката/доктрина е отъждествена с външната политика/средство. Това особено ясно личи при анализа на отношенията между големите външнополитически фактори/държави и Р. Македония. Изследването е интердисциплинарно, но всъщност в него доминира политологическото усилие, което често приема формата на политическа публицистика. А в такива моменти ясно проличават, въпреки стремежа на автора към обективност, неговите политически пристрастия: напр. опит за смекчаване на негативните оценки за т.н. Димитровски курс, подчертана критичност към политиката на САЩ, респект към политиката на Русия, съмнения в политиката на Европейския съюз. Впрочем, въпреки че ЕС има обща външна политика, отношението спрямо Р. Македония не е хомогенно, то влияе на политиката и в нея има ясно обособени позиции на страни с различни исторически интереси към региона. Най-смущаващо за мен е, че не откривам в книгата научни приноси, освен ако приемем за такива събраната конкретна информация и онази част от изводите и прогнозите на автора, която е хармонична с вече утвърдени български исторически и политически позиции.

Божинов е направил много сериозно усилие да обхване разнопосочна информация и литература по темата, макар че и в това отношение успехът му е частичен. Подходът му към проблема „Република Македония“ обаче заслужава уважение и със сигурност книгата му ще бъде интересна за по-широка читателска публика. От гледна точка на целите на конкурса обаче, тя не е неговият най-сполучлив текст. Воин Божинов има професионални качества и заслужава да получи скорошен шанс за по-висок научен статус, но в случая не е защитил по най-добрия начин своите професионални амбиции. Бих му препоръчал да съсредоточи усилията си върху изследване разположено не в настоящето, а в миналото и в периода, където е натрупал най-солидни познания и изследователски опит.

Книгата на Слави Славов „ВМОРО между фанфарите на Хуриета и грохота на оръдията (1908 – 1912), С. 2018 е действително първо самостоятелно изследване, посветено на противоречивите тенденции характеризиращи състоянието на ВМОРО в исторически кратък, но политически много динамичен предвоенен период. Този отрязък историческо време е означен както от засилващите се деструктивни процеси в Организацията след Илинденско-Преображенското въстание и предизвиканите от Хуриета промени в нейния характер и поведение, така и от новия международноправен статут на България и новата фаза в нейните планове за решаване на Македонския въпрос, което предопределя нов тип взаимоотношения между революционната организация и държавата.

Приносителите на автора в изследването на тези свързани тематични полета са в няколко посоки: солидно информационно уплътняване на познанието за тези процеси чрез въвеждането на нов или частично използван архивен материал, обективен и критичен анализ на процесите във ВМОРО и изясняване на новия тип близко общуване между държавната власт и крилата в Организацията: на „левицата“ с младотурците и на „умерените“/„десницата“, но и на „левицата“, с българските власти. Направен е сполучлив опит за избистряне и конкретизиране на причините за поделянето и противопоставянето между ляво и дясно, както и между идеите за въоръжена/революционна борба и за политическо/еволюционно противопоставяне на турската власт. Това става без да се фетишизират идейните мотиви и без да се игнорира значението на личните конфликти и сблъсъка на характерите в обстановка, доминирана от културата на силовите действия. В този смисъл е уплътнена представата за ролята на изявените личности във ВМОРО и на

българските политици с отношение към нейната дейност. Особено важен приносен момент е убедителното разкриване на тесните връзки между „умерените“, в следствие и на голяма част от „левицата“, с официалната българска политика/власт, която финансира и подпомага логистично дейността на Организацията. Обобщено гледано, изследването на Славов добавя още аргументи в защита на българския характер на национално-освободителното движение на македонските и тракийските българи, както и на връзката му с българската държавна политика.

В заключение мисля, че и двамата кандидати са добра научна инвестиция в секцията „История на българския национален въпрос“. В случая обаче смятам, че гл.асистент д-р Слави Славов е много по-близо до изискванията на обявения конкурс и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за избирането му за доцент по Нова българска история.

6. 09. 2018 г.

Проф. д-р Ангел Димитров